

Ενδεικτικές Απαντήσεις στα θέματα των Αρχαίων Ελληνικών Ομάδας
Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών

A1.α.

1. Λάθος

«Αί μὲν τοίνυν ἄλλαι ἀρεταὶ καλούμεναι ψυχῆς κινδυνεύουσιν ἐγγύς τι εἶναι τῶν τοῦ σώματος—τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἐνοῦσαι πρότερον ὕστερον ἐμποιεῖσθαι ἔθεσι καὶ ἀσκήσεσιν—ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὐσα»

2. Λάθος

«ὕπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρήσιμόν τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερόν γίγνεται»

3. Σωστό

«Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥᾶστά τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφῆσεται»

«οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ βλέποντι οἷ ἔδει, τοῦτο διαμηχανήσασθαι»

A1.β.

σφεῖς ἐντιθέναι: Η αντωνυμία «σφεῖς» αναφέρεται στο «ἐπαγγελλόμενοι».

ᾧ καταμανθάνει ἕκαστος: Ο αντωνυμία «ᾧ» αναφέρεται στη λέξη «τό ὄργανον».

B1.

Ο Πλάτων πιστεύει ότι η παιδεία είναι η τέχνη εκείνη που θα βοηθήσει την ψυχή να μεταστραφεί από τον αισθητό κόσμο στον νοητό κόσμο των Ιδεών και έτσι να γνωρίσει την αλήθεια (αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς). Σκοπός της παιδείας δεν είναι να εμφυτευθεί στην ψυχή η ικανότητα της ὄρασης του νοητού κόσμου (οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι αὐτῷ τὸ ὄραν), αφού αυτή τη διαθέτει. Θεωρεί, όμως, ότι η ψυχή δεν είναι σωστά προσανατολισμένη, αφού δεν κοιτάζει προς τα εκεί που θα ἔπρεπε να κοιτάζει (οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ βλέποντι οἷ ἔδει), δηλαδή προς τον νοητό κόσμο των Ιδεών (πρὸς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον), αλλά είναι προσανατολισμένη προς τον αισθητό κόσμο. Το χρέος, επομένως, του παιδαγωγού και της παιδείας δεν είναι να προσφέρει έτοιμες γνώσεις στον άνθρωπο, αλλά να του ανοίξει τα μάτια της ψυχής. Η παιδεία είναι μία διεργασία

εσωτερική και όχι εξωτερική. Ο άνθρωπος με τη βοήθεια της παιδείας απομακρύνεται σταδιακά από τον κόσμο της εμπειρίας και των αισθήσεων (ἐκ τοῦ γιγνομένου) και οδηγείται με τρόπο ολιστικό (σὺν ὅλῃ τῇ ψυχῇ) προς το αληθινά υπαρκτό (τό ὄν), μέχρι να μπορέσει να ατενίσει (θεωμένη) το πολύ δυνατό φως του (τοῦ ὄντος τό φανότατον), το οποίο ταυτίζεται με την Ιδέα του Αγαθού.

Το ὄν είναι το αληθινά υπαρκτό, η αναζήτηση του οποίου αποτέλεσε εξ αρχής για τη φιλοσοφία μέγα ερώτημα, το λεγόμενο οντολογικό ερώτημα. Ο φιλόσοφος ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το Αγαθό, για το οποίο ο Πλάτωνας δεν δίνει μία σαφή ερμηνεία, το θεωρεί όμως ύψιστη αρχή και την πηγή του ὄντος και της γνώσης. «Ἀγαθόν» πάντως είναι:

α) το «εἶναι» και ὅ,τι διατηρεῖ το «εἶναι» («εἶναι»=η ύπαρξη)

β) η τάξη, ο κόσμος (με την έννοια της τάξεως) και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα (δηλαδή ὅ,τι εξασφαλίζει την τάξη και τη συνοχή της εξαιρετικά σύνθετης πραγματικότητας)

γ) ὅ,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη (δηλαδή η πηγή της αλήθειας και της αληθινής γνώσης).

Η παιδεία, μάλιστα, είναι εκείνη που θα βοηθήσει τον άνθρωπο να συνηθίσει προοδευτικά το φως που ακτινοβολεί το Αγαθόν. Ὅπως τα σωματικά μάτια δεν αντέχουν την απότομη μετάβαση από το σκότος στο φως και χάνουν την ικανότητα να βλέπουν, έτσι και ο άνθρωπος, όταν ελευθερώνεται από τα δεσμά των αισθήσεων και μεταβαίνει στον κόσμο των Ιδεών, τυφλώνεται και περιέρχεται σε σύγχυση. Η αντίθεση ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι είναι συνηθισμένη στον Πλάτωνα και συμβολίζει την αντίθεση ανάμεσα στην παιδεία και την απαιδευσία.

Για να μπορέσει μάλιστα ο άνθρωπος να οδηγηθεί στην αλήθεια και να γνωρίσει το αληθινά υπαρκτό απαιτείται μία ολική στροφή της ψυχής προς το φως του κόσμου των Ιδεών (περιακτέον-περιαγωγή). Η λέξη περιαγωγή (μεταστροφή) έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην

εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου *περιακτέον*, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση, αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης προς τον «ήλιο», προς το Αγαθό –για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το όντως Ον, «μεταστροφή/επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» –και αυτή είναι η «αληθινή φιλοσοφία».

B2.

Ο Σωκράτης στο παραπάνω χωρίο παρουσιάζει αρχικά την άποψη πως η παιδεία δεν είναι αυτή που ορίζουν όσοι την έχουν για επάγγελμά τους. Αυτοί, σύμφωνα με τον Σωκράτη, ισχυρίζονται πως στην ψυχή δεν υπάρχει γνώση (*οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης*) και ότι οι ίδιοι εμφυτεύουν τη γνώση (*ἐντιθέναι*) στην ψυχή των μαθητών. Στο σημείο αυτό ο Πλάτωνας δια στόματος Σωκράτη απορρίπτει την παιδεία στο πλαίσιο της σοφιστικής πρακτικής. Η παιδεία δεν είναι μία διαδικασία με την οποία η επιστήμη, η ορθή και ασφαλής γνώση, εισάγεται στην ψυχή του μαθητή ως δέκτη ερεθισμάτων. Ο Πλάτωνας δεν πιστεύει ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα έξωθεν, αλλά την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του. Η επαναληπτική χρήση της πρόθεσης *ἐν* (*ἐνούσης, ἐντιθέναι, ἐντιθέντες*) αναδεικνύει τον εσωτερικό και βιωματικό χαρακτήρα της γνώσης. Αυτή την έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία ο Πλάτων την ονομάζει συνολικά *ἀνάμνησιν*. Υποστηρίζει, δηλαδή, ότι ο κάθε άνθρωπος έχει κατακτήσει τη γνώση εν όσω η ψυχή του δεν είχε ενσαρκωθεί και επί της ουσίας κατά την επίγεια ζωή του «θυμάται» όσα ήδη γνώρισε η ψυχή του στους ουράνιους τόπους. Η θεωρία αυτή δεν υποθέτει ότι φέρνουμε στον κόσμο μας οποιαδήποτε προκατασκευασμένη γνώση. Αντίθετα, πρεσβεύει ότι μάθαμε κάποτε την αλήθεια αλλά την ξεχάσαμε και είμαστε υποχρεωμένοι να ανακτήσουμε την χαμένη μας γνώση.

Για να τονίσει μάλιστα το αδύνατο των όσων ισχυρίζονται (*φασί*) αυτοί που έχουν για επάγγελμά τους την παιδεία καταφεύγει στη χρήση μίας

αναλογίας/παρομοίωσης (οἶον), παραλληλίζοντας τη διαδικασία της μάθησης με αυτήν της όρασης. Όπως είναι αδύνατον να βάλει κάποιος την όραση στα μάτια των τυφλών, ανάλογα δεν υπάρχει η δυνατότητα να βάλει κάποιος τη γνώση στον άνθρωπο και να τον οδηγήσει στην αλήθεια.

B3.

1. α.

2. γ.

3. β.

4. β.

5. γ.

B4. α.

φανόν: φάσμα

ἀνασχέσθαι: ανακωχή

περιακτεόν: άξονας

τετραμμένω: ανατροπή

έντιθέντες: παρακαταθήκη

ἀπόλλυσι: απώλεια

B4. β.

Το ενδιαφέρον των νέων για τις ανθρωπιστικές επιστήμες δυστυχώς περιορίζεται ολοένα και περισσότερο.

Πολλές από τις επαγγελίες της κυβέρνησης πριν τις εκλογές δεν έχουν ακόμα πραγματοποιηθεί.

B5.

Ο Δελμούζος θεωρεί ότι η παιδεία είναι ένα από τα μέσα που βοηθά τόσο τον άνθρωπο όσο και το σύνολο να οδηγηθεί στην προκοπή και την ευημερία και

συμβάλλει καθοριστικά στην πνευματική και την ηθική ολοκλήρωση και στη διαμόρφωση ανθρώπων ελεύθερων και αδέσμευτων. Θεωρεί βέβαια ότι η καλλιέργεια της ψυχής και η κατάκτηση της ελευθερίας ως αποτελέσματα της παιδείας απαιτούν ατομική προσπάθεια, καταβολή προσωπικού μόχθου, ενώ δεν επέρχονται αυτόματα («δεν έρχονται έτοιμα απ' έξω»), αλλά προϋποθέτουν προσωπική ωρίμανση και εσωτερική διεργασία. Αντίστοιχα, ο Πλάτωνας φρονεί ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση όχι ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα έξωθεν αλλά ότι την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του («τὴν ἐνοῦσαν ἐκάστου δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ ὄργανον ᾧ καταμανθάνει ἕκαστος»). Η ορθή και ασφαλή γνώση που παρέχει η παιδεία δεν εισάγεται στην ψυχή του ανθρώπου αλλά αποτελεί μια έντονα βιωματική διαδικασία («σὺν ὅλῃ τῇ ψυχῇ ἐκ τοῦ γιγνομένου περιεκτέον εἶναι»).

Ο Δελμούζος, επίσης, υποστηρίζει ότι μέσω της προσπάθειας αυτής ο άνθρωπος «λυτρώνεται σταδιακά από το βάρος της ύλης», δηλαδή από οτιδήποτε πρόσκαιρο, υλικό και φθαρτό και οδηγείται προς τη γνώση και την αλήθεια που ταυτόχρονα του παρέχει την ελευθερία. Εν ολίγοις, ο άνθρωπος που γνωρίζει την αλήθεια είναι πραγματικά ελεύθερος, απαγκιστρωμένος από οποιαδήποτε μορφής προκατάληψη ή δέσμευση. Αντίστοιχα και ο Πλάτωνας υποστηρίζει ότι η παιδεία βοηθά τον άνθρωπο να αποδεσμευτεί από τον μεταβαλλόμενο κόσμο της εμπειρίας και των αισθήσεων («ἐκ τοῦ γιγνομένου»), που είναι επίσης πρόσκαιρος και φθαρτός, προς το αληθινά υπαρκτό το οποίο ταυτίζει με την ιδέα του Αγαθού.

Επιπρόσθετα, οι απόψεις του Δελμούζου -όπως αυτές σημειώνονται από τον Ε. Παπανούτσο- υπογραμμίζουν ότι ο καθένας μπορεί να φτάσει στη γνώση και τη συνακόλουθη ελευθερία αξιοποιώντας τα στοιχεία τα οποία κλείνει μέσα του, που όσο περισσότερο τα δουλεύει του δίνουν τη δυνατότητα να οδηγηθεί στον καλύτερο εαυτό του. Ο Πλάτων από την άλλη αναφέρει ότι η φρόνηση είναι ένα εσωτερικό δεδομένο για τον άνθρωπο που αν τη χρησιμοποιήσει ορθά, για να στραφεί δηλαδή στη θέαση του Νοητού Κόσμου των Ιδεών και του Αγαθού, αποβαίνει χρήσιμη και ωφέλιμη για αυτόν, ενώ σε αντίθετη περίπτωση άχρηστη και βλαπτική («ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει, ὡς

ἔοικεν, οὐσα, ὃ τὴν μὲν δύναμιν οὐδέποτε ἀπόλλυσιν, ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρήσιμόν τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερὸν γίγνεται»).

Γ1.

Αν όμως κάποιος με ρωτήσει πάλι· Αλήθεια, αν κάποιος αδικεί την πόλη, υποστηρίζεις ότι τάχα πρέπει η πόλη να συμπεριφέρεται ειρηνικά ακόμα και προς αυτόν; Δεν θα το ισχυριστώ· αλλά κυρίως υποστηρίζω ότι πολύ γρηγορότερα θα τιμωρήσουμε αυτούς αν δεν αδικούμε κανέναν· γιατί δεν θα έχουν κανέναν ως σύμμαχο.

Γ2.

Ο Ξενοφών στο συγκεκριμένο απόσπασμα από το έργο του «Πόροι ἢ περὶ προσόδων» επιχειρεί να συσχετίσει την οικονομική ευημερία της Αθήνας με τα αγαθά της ειρήνης. Θεωρεί, λοιπόν, βασικό πλεονέκτημα το γεγονός ότι σε καιρό ειρήνης σημειώνεται αξιομνημόνευτη οικονομική ευημερία και χρηματικά κέρδη στην πόλη (*ἐν εἰρήνῃ μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα*). Επίσης, ο ιστορικός συνδέει την οικονομική ευρωστία και την ενίσχυση των κερδών σε καιρό ειρήνης με την απρόσκοπτη μετακίνηση του στόλου για εμπορικούς σκοπούς, εφόσον όταν επικρατεί ειρήνη τα πλοία μπορούν να κινούνται χωρίς φόβο στις θάλασσες, μεταφέροντας αγαθά (*ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλαττα γηγένηται, ἠὲξημένας τε τὰς προσόδους*) και δεν δεσμεύονται να χρησιμοποιούνται για ενίσχυση της άμυνας μιας πόλης. Ακόμα, και οι ίδιοι οι πολίτες σε καιρό ειρήνης έχουν μεγαλύτερη οικονομική ευχέρεια (*ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὅ τι βούλονται*).

Αντίστοιχα, εύλογα ο Ξενοφών υποστηρίζει ότι ο πόλεμος είναι εξαιρετικά δαπανηρός και αποτελεί βασική αιτία που οδηγεί μια πόλη στην πενία και την οικονομική παρακμή. Αναφέρει ότι όσα χρήματα καταφέρει να κερδίσει και να εξοικονομήσει μια πόλη εν καιρώ ειρήνης, αυτά κατασπαταλώνται σε πολεμικές προετοιμασίες, εφόσον όταν διεξάγονται πολεμικές αναμετρήσεις απαιτούνται πολεμοφόδια για την ενίσχυση του στρατού και του στόλου (*ἐν πολέμῳ δὲ πάντα ταῦτα καταδαπανηθέντα/ διὰ μὲν τὸν πόλεμον καὶ τῶν προσόδων πολλὰς*

ἐκλιπούσας). Παράλληλα, ἔμμεσα σημειώνει την παρακμή του εμπορίου, η οποία αποτελεί ἄμεσο ἀπότοκο της αποκλειστικής εκμετάλλευσης του στόλου ἀπὸ την πόλη για την προᾶσπιση των συμφερόντων της. Σε κάθε περίπτωση, το βασικό μειονέκτημα του πολέμου είναι η σημαντική μείωση των εσόδων.

Γ3. α.

ἐκλιπούσας: ἐξέλειπες

εἰσελθούσας: εἰσήεις/ εἰσήεισθα/ εἰσήρχου

καταδαπανηθείσας: κατεδαπανῶ

Γ3. β.

μᾶλλον: μάλα, μάλιστα

θᾶπτον: ταχέως/ταχύ/τάχα, τάχιστα

Γ3. γ.

τις: τισί(ν)

προσόδους: αἱ πρόσοδοι

πολίταις: ὧ πολῖτα

Γ4. α.

ἢ εἰρήνην: Είναι β' ὄρος σύγκρισης ἀπὸ τον τύπο συγκριτικού βαθμοῦ κερδαλεώτερον.

ταῦτα: Είναι υποκείμενο στο ρήμα ἄν κριθείη. Σημειώνεται αττική σύνταξη, εφόσον το υποκείμενο του ρήματος βρίσκεται σε ουδέτερο γένος πληθυντικού αριθμοῦ ενώ το ρήμα σε ενικό.

τῶν προσόδων: Είναι ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στον ὄρο πολλάς.

ἄγειν: Είναι υποκείμενο στο ἀπρόσωπο ρήμα χρῆ και τελικό ἀπαρέμφατο.

Γ4. β.

«ἀνενεχθέντα»: η μετοχή είναι κατηγορηματική, εφόσον εξαρτάται από το ρήμα μάθησης *εύρησει*. Είναι συνημμένη στον όρο *χρήματα*, που λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα *εύρησει*.

Γ4. γ.

«πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη»: Δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής αγνοίας. Η πρόταση λειτουργεί ως αντικείμενο στο γνωστικό ρήμα *οὐκ οἶδα*.

«ὡς χρη καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν»: Δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση. Εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο *ὡς* διότι δηλώνει υποκειμενική κρίση. Λειτουργεί ως αντικείμενο στο λεκτικό ρήμα της κύριας πρότασης *λέγεις*.